

КОНЦЕРТНЕ ЖИТТЯ, РЕЦЕНЗІЇ

УДК 78.27;78;2

DOI 10.32782/2224-0926-2023-2-45-18

Дмитрієва Олександра Михайлівна
викладач-методист,

Дрогобицький музичний фаховий коледж імені Василя Барвінського

СТОРІНКАМИ КНИГИ ОЛЕКСІЯ ВОЙТЕНКА «IN MEMORIAM. КОМПОЗИТОР ВОЛОДИМИР ЗАГОРЦЕВ»¹

Серед плеяди талановитих українських композиторів, вихованців Бориса Лятошинського, які згодом одержали назву «Київський авангард», яскравою постаттю є Володимир Загорцев.

У своїх спогадах доктор мистецтвознавства, відомий піаніст Борис Деменко зазначає, що «один з видатних учнів Бориса Миколайовича Лятошинського визнаний у світі композитор-шістдесятник, чиє ім'я наводиться у європейських і американських музичних довідниках та енциклопедіях (а факт його біографічної творчої діяльності є унікальним авангардним внеском не лише у мистецьке і культурне, а й політичне життя України), Володимир Загорцев до кінця своїх днів залишався поза належною державною, моральною, фаховою і, прямо зазначимо, соціальною увагою» (с. 129). І хоч він залишив досить великий музичний спадок, його твори практично не відомі українським слухачам. Лише деякі з них виконувались в Україні, і переважно в межах фестивалю «Київ музик фест». Зате вони з великим успіхом звучали у Лондоні, Нью-Йорку, Бостоні, Лас-Вегасі, Мангаймі, Берліні, Празі, Загребі та інших містах зарубіжжя. Музику композитора активно пропагували такі видатні митці, як всесвітньо відомий американський диригент Зубін Мета, композитор і диригент Вірко Балей, диригент ансамблю «Київська камерата» Валерій Матюхін, відомі піаністи Євген Громов і Борис Деменко та український композитор Олексій Войтенко.

У музикознавчій науці творчість Володимира Загорцева на сьогодні теж не розкрита по-справжньому. І ось нещодавно (2021 р.) вийшла книга «In memoriam. Композитор Володимир Загорцев», підготовлена музикознавцем, композитором, кандидатом мистецтвознавства, членом НСКУ Олексієм Войтенком. Вона є першим музикознавчим виданням, присвяченим постаті цього видатного українського композитора, презентації його творчості. За висловом автора, «протягом найближчих десятиліть постать Загорцева могла просто забутися, зникнути зі слухачького та дослідницького об'єктива» (с. 5). Саме це спонукало Олексія Войтенка до створення книги, назва якої відповідає популярному латинському вислову, «що апелює до пам'яті читача: in memoriam».

¹ In Memoriam. Композитор Володимир Загорцев. Статті, листи, спогади. Матеріали до біографії / ідея, упор., заг. ред. та комент. О. Войтенка. Київ : Фенікс, 2021. 280 с.

Метою автора було, як він сам зазначає, «створити видання, яке стало би певною точкою відліку для подальшого дослідження спадку композитора, завдяки якому цей спадок здобув би цілісність, а також стабільний статус музикознавчого об'єкта» (с. 5).

Розуміючи всю складність поставлених завдань, зумовлених відсутністю відповідних впорядкованих документів, автор провів величезну роботу зі збору окремих фактів, спогадів, відгуків, пошуку партитур творів Володимира Загорцева, редагуванню його окремих композицій, підготовки і організації їх виконання. Власне, завдяки великій кількості логічно систематизованих різнопланових матеріалів, які вміщені у шести розділах, книга відзначається повнотою і різнобічністю досліджуваної теми і стає ще однією ланкою у процесі пізнання і формування української музичної культури.

Перший розділ збірки присвячений спогадам і відгукам про Загорцева учнів, друзів, знайомих і виконавців його творів. У ньому висловлюються живі, яскраві образно-виразні думки і судження, які створюють уявлення про людські якості й творче обличчя митця. Важливим аспектом книги, що суттєво збагачує наше уявлення про композитора, дає можливість зрозуміти його переживання, почуття і задуми, є листи Володимира Загорцева до Ігоря Блажкова. Саме в листах простежується найістотніше щодо формування творчої особистості. Вони розкривають правдиву картину роботи над композиціями, інформують про дати їх виконання та плани на майбутнє.

Поряд з листами не меншу цінність мають надруковані у збірці матеріали інтерв'ю з композитором Ольги Зосім (1996 р.) та Ірини Пашинської (2009 р.), а також інтерв'ю Сергія Нагорного з талановитим піаністом Євгеном Громовим (2014 р.), активним пропагандистом творчості шістдесятників. До речі, саме Громов запропонував Олексію Войтенку написати оглядову статтю про Володимира Загорцева, робота над якою поступово дала поштовх до створення цієї збірки. Ці джерела дають різнобічне уявлення про художньо-естетичні філософські погляди композитора, розкривають значення його творчості як для тодішнього часу, так і для української музичної культури загалом.

У четвертому розділі видання наявні публікації різних авторів. Серед них три – С. Павлишин, В. Палинського та Н. Швець – є рецензіями на постановку опери Загорцева «Долорес» за п'єсою К. Чапека, яка успішно відбулася у Львівському оперному театрі у 1985 р. Аналізуючи особливості драматургії і стилю опери, доктор мистецтвознавства, музикознавець Наталія Швець відзначає «неординарність мислення автора, вміння засвоювати і, навпаки, долати нетрадиційні впливи» (с. 156).

Привертають увагу дві статті Вірка Балея – «Володимир Загорцев у Нью-Йоркській філармонії» та «Володимир Загорцев» – фрагмент есею «Орфей розкутий», де йдеться про те, що виконання творів українського композитора на іншому континенті мали широкий резонанс. Заслуговує на увагу і меморіальна стаття Бориса Деменка, у якій він дає високу оцінку мистецтву Загорцева, підкреслює його значення у розвитку української музичної культури. Поряд з тим музикознавець висловлює думку про неналежне ставлення відповідних державних інституцій до пропагування творчого доробку композитора в Україні, створення штучних перепон на шляху до видання його композицій.

Стан дослідження спадку композитора, як попередньо згадувалося, на думку Олексія Войтенка, «близький до нульових показників» (с. 194). Тому в наступному розділі вміщено лише п'ять фахових розвідок. А саме стаття Оксани Городецької «Драматургія сонатності у творах українського авангарду 60-х років ХХ ст.», мета якої на прикладі «Ритмів» для фортепіано Володимира Загорцева показати оновлення і трансформацію у межах авангардного мистецтва драматургію сонатності і сонатної форми» (с. 160), а

також витяг з дисертації Лесі Ланцути, присвячений аналізу фортепіанної сонати № 1 Загорцева. Але особливе значення у сфері дослідження творчого шляху композитора, формуванні стилю його музики мають три статті Олексія Войтенка. Ці матеріали розкривають творчу позицію Володимира Загорцева, філософсько-естетичне спрямування його композицій і водночас створюють психологічний портрет митця. Це портрет живої людини без ідеалізації, з усіма її суперечностями й особистими неповторними рисами.

Пізнавальну й ціннісну функцію мають біографічні матеріали, які розкривають сторінки життя композитора і формування його особистості у зв'язку з умовами суспільного буття. Важливим аспектом цього розділу є запропонована Олексієм Войтенком періодизація творчості Загорцева, де зазначаються стильові ознаки його музики, жанрові домінанти, притаманні кожному періоду².

Логічним завершенням збірки є підрозділ «Каталог творів», за матеріалами якого простежується складна і ретельна робота автора. Це не лише упорядкування списку творчого доробку, але й інформація про терміни виконання творів, детальний опис їх інструментальних складів та коментарі. Вказані джерела ще раз підтверджують велику зацікавленість музикою українського композитора Володимира Загорцева в країнах зарубіжжя.

Книга Олексія Войтенка «In Memoriam. Композитор Володимир Загорцев» – одночасно і про композитора, і про проблеми, які виникали в українській музиці у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. Збірка призначена для фахових музикантів, а також для всіх, хто цікавиться історією української музичної культури. За висловом автора, «я маю сподівання, що шляхи для подальшої роботи в просторі музичної спадщини Володимира Загорцева вже прокладено, й таким чином певні невідомі досі сторінки історії Новітньої української музики будуть розвиватись і надалі» (с. 16).

Література

1. In Memoriam. Композитор Володимир Загорцев. Статті, листи, спогади. Матеріали до біографії / ідея, упор., заг. ред. та комент. О. Войтенка. Київ : Фенікс, 2021. 280 с.

---

² Варто додати, що педагогічний шлях В. Загорцева був коротким. Лише один рік (1968–1969) він працював у Дрогобицькому музичному училищі після закінчення Київської консерваторії. І саме в цей час мав змогу збирати фольклор карпатського краю, що стало поступом до однієї з важливих стильових тенденцій у його творчості – неофольклору.